

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

§. 2. De Prudentiæ Virtute.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

Theologis. Alii tamen Virtutem moralem brevius enunciant esse, quæ circa bonum morale sive honestum versatur.

II. Q. 2. *Quot sint Virtutes morales?* Resp. quot præcipuè numerari, Prudentiam scilicet, Justitiam, Fortitudinem, Temperantiam; cujus numeri ratio hæc reddenda. Vel enim virtus circa morale bonum versans hominem instituit ad seipsum, vel ad alterum; si prius, tribus virtutibus indiget, scilicet Prudentiâ, quæ agnoscat, quid sit rectam rationem agendum sit; Temperantiâ, quæ moderet affectiones Naturæ concupiscentis; & Fortitudinem, quæ compescere possit passiones irascentis; Si posterius, solâ Justitiâ indiget, utpote quæ plures habitus sub se comprehendat, qui hominem cum aliis bene componant.

III. Q. 3. *Quare Virtutes hæc Cardinales seu Principales vocentur?* Resp. ideo eas sic appellari, quia Cardines humanæ vitæ instituendæ in his quasi cardinibus quiescere solent, & ab harum principiis omnes reliquæ virtutes emanant, idèoque ad eas vel tanquam partes subjectivæ spectant; vel tanquam partes integrantes; vel denique ut partes virtutis morales, in quibus inadæquate saltem virtutis moralis apparet, revocantur.

§. II.

De Prudentiæ Virtute.

I. Q. 1. *Quid de Prudentiâ præcipuè sciendum sit?* Respondeo sequentes ferè à S. Thoma & Theologis de ea quaestiones præcipuas. 1. Quid sit. 2. Quinam sint actus illius præcipui. 3. Quotuplex sit. 4. Quomodo se ad reliquas Virtutes habeat. 5. Quod sit subjectum illius. 6. Quæ vitia illi opponantur. 7. Quæ media adhibenda sint ad eam accipiendam. Ad quas quaestiones hoc loco breviter respondebo.

II. Q. 2. *Quid sit Prudentiâ?* Resp. breviter à S. Thoma nullis eam definiiri rectam agendorum rationem, quæ in quovis negotio occurrente, quid agendum, vel cogitandum sit, cognoscimus. Unde rectè notant aliqui, eam non ferre ab aliis virtutibus moralibus per hoc, quod licet quoque cum recta ratione eliciantur, non tamen sunt virtutes

ipsam rationem, seu non sint ipsa ratio, eò quòd non sint in intellectu, sed voluntate sitæ. Quam ob causam Aristoteles dixit, eam esse cum vera ratione activam, id est, per veram rationem activam, seu ipsam rationem agibilem. Unæ patet objectum materiale Prudentiæ adæquatum esse singularia agibilia non tantum quoad substantiam & in genere (quod hæc enim cognoscenda Synderesis seu habitus primorum principiorum datur) sed etiam in particulari & quoad circumstantias. Objectum verò formale esse ipsam conformitatem agibilem cum recto appetitu. Quam ob causam Prudentia sit per se virtus intellectualis, non tamen formalis quid tantum, sed simpliciter virtus dicitur, & inter ceteras morales numeratur, eò quòd intellectum non numerat, sicut ars & scientia, sed in ordine ad voluntatem, quam movet, & ad bonum honestum impellit.

III. Q. 3. Qui sint primarii actus & functiones Prudentiæ? Resp. tres præcipue numerari, quorum primus vocatur *Evolutio* seu *consultatio* de mediis ad finem conducentibus. Secundus *iudicium* appellatur, quo concluditur, quæ adhibenda sint; & si quidem hoc iudicium secundum communes regulas fiat, *Synesis*; si verò ex ratione æqui & ad stricto tenore verborum legis, *Gnome* vocatur, cui in voluntate virtus *Epychia* respondet. Tertius de præcipuis Prudentiæ actus *Imperium* est, quo ipse electorum usus imperatur, estque juxta probabilem Lessii, Tannerii & aliorum sententiam ratione tantum distinctus à *Judicio*, eò, quòd tantum ipsam motionem voluntatis connotet, quam connotationem ipsum *Judicium* involvit; ob quam causam Thomistæ distinctum actum contendunt.

IV. Q. 4. Quoruplex sit Prudentia? Resp. I. Prudentia & immediatè eam dividi in *Personalem* (quæ aliis nominibus etiam particularis ac *Monastica* appellatur) & *Generalem*, quarum illa ad bonum proprium, ista ad bonum commune procurandum ordinatur, iterumque in *Politiceam*, quæ bonum civitatis vel regni curat; *Oeconomiceam*, quæ ad bonum Familiæ ordinatur; & *militarem*, quæ bonum exercitus respicit, subdividitur; sicut & *Politiceam* & *Oeconomiceam* iterum in *regniativam*, quæ est in Rectoribus; &

Politica strictè acceptam, quæ est in Subditis dividit. Pro partibus integralibus octo ei attribui, videlicet *memoriam*, quâ experientiam ex recordatione præteritorum percipere possit: *intelligentiam* ad præsentem statum rectè cognoscendum; *docilitatem* ad capiendam ab aliis doctrinam; *soleritiam* ad media conjecturanda seu invenienda; *Ratiocinationem*, ad rerum inter se coherentiam cognoscendam; *Providentiam* ad futurorum rectam ordinationem; *Circumspectionem*, ad circumstantiarum acutam illustrationem; & *Cautionem* ad malorum, quæ bonis præferunt, sollicitam vitiationem. Resp. 3. Communiter quidem à S. Thoma & aliis Doctoribus pro partibus potentialibus Prudentiæ tres actus supradictos, scilicet, *Synesis*, & *Gnomen* assignari, sed has minime propriè potentiales partes dici, cum ad similes partes requiratur, ut diversam specie essentiam & objectum ab ea recipiant, cuius pars potentialis dicuntur, habeant; hæc autem id non habent, sed à Prudentia tantummodò tanquam incomposita à completo differant, cum sint functiones prudentiæ, adeò inadæquatè ipsa prudentia. Resp. 4. Esti plerumque eo, quo dictum est, modo dividi solet Prudentia, tamen Prudentiam Personalem propriè nomen Prudentiæ mereri, ut ipse etiam Aristoteles 6. Eth. c. 9. notatum quia is solùm prudens absolute dicitur, qui bonum proprium curat, is autem, qui alienum bonum curat, tantummodò bonus cum addito, scilicet bonus *Oeconomus*, *Rector* &c. dicatur; tum quia sola Prudentia Personalis supponit alias virtutes morales quoad bonum affectum ad eas, quod non facit gubernativa Prudentia, cum potius quis optimus esse Rex aut Paterfamilias, licet quoad bonum Personalem vitiosissimus existat. An verò hæc Prudentia Personalis sit una specialissima & speciei infimæ virtus, controversa est inter Authores, in qua S. Thomas, Vasquez, Lessius & alii apud & cum Tann. d. 3. q. 1. n. 3. affirmant, non tenent partem, eò quòd respectu omnium virtutum quæ sunt in genere Prudentia, unicus sit judicandi modus, scilicet præferre mediocritatem; & media ad finem conducentia; non tamen partem tenent etiam probabiliter Scotus, Lessius & alii apud eundem Tann. cc. eò quòd,

virtutes morales non ſunt connexæ, ſed quævis diverſam habet objectum, & difficultatem, ita nec prudentia, quæ dirigat, eadem dici debeat.

V. Q. 5. *Quomodo ſe Prudentia habeat ad alias virtutes?* Reſp. duplicem Ordinem ſeu habitudinem in Prudentia cum aliis virtutibus comparata conſiderari poſſe, naturæ ſcilicet, & dignitatis. Si prior conſideretur, tum Prudentiam quidem eſſe naturâ priorem cæteris virtutibus moralibus, quatenus hæ circa particularem materiam verſantur, quatenus ſic enim Prudentia mediocritatem tenendam illis præſcribit; non tamen perinde etiam prior eſt illis, prout in communi proprium ſuum finem & honeſtatem conſectantur, ſed eam ipſa potiùs pendet ab illis, & ſupponit eas, cum ſcilicet in particulari ſupponat rectum affectum iudicium circa idem agibile, & ut S. Thomas q. 47. a. 6. loquitur, prudentiæ officium non ſit præſtituere finem virtutibus moralibus, ſed diſponere de his, quæ ſunt ad finem. Si vero poſterior Ordo, dignitatis videlicet ſpectetur, Prudentiam eandem juxta S. Thomam l. c. a. 6. ad 3. reliquis virtutibus moralibus digniorem eſſe, eò quòd illos tum circa finem, quàm ſpecificationem actus dirigat; Theologiam tamen Virtutibus dignitate cedere, eò quòd hæ habent nobilius longè objectum, & quoad exercitium tantùm, quoad ſpecificationem dirigantur à Prudentia.

VI. Q. 6. *Quodnam ſit ſubjectum Prudentia?* Reſp. ſubjectum eſſe ipſum intellectum; remotum vero ſubjectum prudentiæ ſimpliciter perfectæ eſſe ſolos homines juſtos, cum juxta Ariſtotelem l. 6. Eth. c. 12. impoſſibile ſit prudentem eſſe eum, qui bonus non exiſtat, licet etiam peccatores poſſint bona conſilia invenire ad malum (quæ Prudentia carnalis vocatur) aut ad bonum peculiare, quod eſt totius vitæ non ſunt perfectè conſiliativi, ut dicitur Ariſtoteles, quia conſilium ad effectum non perducunt. Eſt verò Prudentia infuſa in omnibus juſtis ſeu habitibus gratiam reperiatur; acquiſita tamen & perfecta in ſenibus & viris, non autem juvenibus reperiatur, eò quòd non omniſ experimento & tempore comparetur, quæ in juvenibus non reperiuntur.

VII. Q. 7. *Quæ ſint vitia oppoſita Prudentia?* Re. 1.

Z 3

In

in genere quidem Prudentiæ Imprudentiam velut speciem
vitium opponi, ut S. Thomas q. 53. a. docet, cujus rationem
sunt species, quot prudentiæ sunt assignatae. Resp. ad
specie de vitiis prudentiæ loquendo, per defectum eorum
opponi *Præcipitationem*, quæ est inordinata quædam resolu-
tio in consiliando: *Inconsiderationem*, quæ est negligenti-
a in considerandis veritatibus, ex quibus rectè esse resolu-
endum: *Inconstantiam*, quæ est mobilitas inordinata volun-
tatis in iis, quæ rectè judicata sunt, exequendis: *Negligenti-
am*, quæ est omisio diligentis requisitæ in actu incho-
atus excitantis & dirigentis voluntatem ad bonam electio-
nem, & potentias externas ad celerem executionem. Per
excessum opponi Prudentiæ Prudentiam fucatam, quæ
etsi similitudinem habeat Prudentiæ, revera tamen
non est; cujus sex species enumerat S. Thomas, nempe *Pro-
dentiam carnis*, quæ finem malum sibi præstituit; bonam
est solius corporis & carnis, propter quæ plerumque appetuntur
alia bona externa. *Astutiam*, quæ est notitia seu in-
ventio pravorum mediolorum ad finem cum voluntate con-
quendi illa: *Dolum*, qui est executio astutiæ per verum
facta ad circumveniendum ordinata: *Fraudem*, quæ est ex-
cutio astutiæ facta per sola verba: *Sollicitudinem temporaria-
m*, quæ est immoderata cura temporalium, & tripliciter
contingit, nempe vel temporalia sola querendo tanquam
finem suum, vel nimio studio ea procurando, vel immoderata
cura de iis, quæ eventura sunt. Quibus aliquando
Curiositatis vitium addunt, quæ est occupatio in rebus
inutilibus rebus ad finem honestam nihil conducentibus.

VIII. Q. 8. *Qua media adhibenda sint ad Prudentiam comparandam?* Resp. sequentia ferè præscribitur à Doctoribus.
Primum est *Oratio*: nam ut rectè ad veritatem Salomon Prov. 16. *Cor hominis disponit viam, sed est Dominus qui diriget gressus eius.* Secundum est *vita probitas*: quia Virtutes continent inordinatos motus & impetus Passionum, qui Prudentiæ judicium corrumpere solent. Tertium est *frequens Meditatio & reflexio super suos actus*: nam ut Salomonius tunc dicitur, *multum cohibet, & quasi vinculis quibusdam exuberantem naturam constringit meditatio, & comparatio animi, & assidua, accurataque eorum, quæ*

gitaveris, dixeris, egeris, commemoratio. Quartum est
 recurus ad alios: per hunc enim suppletur experientia defec-
 tus; hinc Salomon Prov. 3. dixit: *Si dilexeris audire, Sa-*
piens eris. Et clarius Eccl. 8. *Narratio seniorum non te pra-*
terit; ipsi enim didicerunt à Patribus suis, quoniam ab ipsis
illis intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.
 Quintum est *Librorum lectio*; quod medium Aristoteles Ale-
 xandro suavit dicens: *Annales Patrum discute, inde enim*
preterita exempla extrahere, quia acta praeterita dant certum
documentum in futuris. Hinc Rex Alphonfus interrogat-
 us, quibus Consiliariis maximè delectaretur? *Libris re-*
spondit, à quibus sine metu, sine gratia, quæ nõsse cuperet,
audiret. Sextum est *Lingua custodia*, per hanc enim fit, ut
 audire magis delectet, quàm loqui, sicque verificetur illud
 Prov. 5. *audiens sapiens sapientior erit.* Hinc idem Salo-
 mon Prov. 20. dixit: *Qui moderatur labia sua, prudentissi-*
 mus est.

S. III.

De Justitiæ Virtute.

I. Pro meliori intelligentia hujus tituli notandum est
 Justitiæ nomen à justo & jure derivari, quia Justitia facit ju-
 stum. Dicitur autem justum, & per Syncopen jus, quod est
 æquum & commensum suæ regulæ; unde ea virtus, quæ
 facit hanc commensam rationem cum sua regulâ justitiæ di-
 citur. Quoniam verò triplex est regula, cui se conformare
 debent humanæ actiones, scilicet recta cujusvis hominis ra-
 tionis, lex Superioris, & denique bonum particulare cujusvis
 hominis. Hinc triplex quoque Justitia exurgit. Et primæ
 quidem regulæ debent omnes virtutum actiones conformari,
 unde ut sic Justitia complectitur omnes virtutes, & boni
 homines hoc sensu Justitiam à S. Scriptura, & SS. Patribus va-
 cantur. Ex secunda regula justitiæ legalis oritur, quæ qui-
 dem aliquo modo ad hanc, de qua nunc agitur, Justitiam spe-
 ctat, sed minùs propriè, ut infra dicetur. Ex tertia tandem
 regula Justitiæ particularis exurgit, de qua hoc loco sermo
 est, atque adeo.

II. Q. I. Quid de Justitiæ Virtute præcipuè sciendum

Z 4

fit 2